

Sporen in de ruimte -

Katja Rodenburg

Reflectie op de tentoonstelling *Passanten* met werk van Maria Kapteijns en Veronique Driedonks in de Wiebenga silo Noordkade Veghel

Uitgesproken op 21 juni 2019 ter plaatse

In het boekje bij de tentoonstelling *Passanten*, las ik over de twee lijnen die belangrijk zijn voor het ontstaan van Veghel. Op de kaart kun je de kronkelende lijn van de Aa volgen ten opzichte van de kaarsrechte lijn die wordt gevormd door de Zuid-Willemsvaart. Beide lijnen, de kronkelende en de rechte hebben ieder op eigen wijze Veghel gevormd. Er wordt verteld hoe de grote hoeveelheid bekende feiten en geschiedenis vraagt om een ordening, om een keuze daaruit te maken en zo tot het grondthema *Passanten* te komen.

÷

Ordening aanbrengen in de ruimte vormt het meest oorspronkelijke begin van het gebruik van en het je toe- eigenen van een stukje aarde. We hebben een vast punt nodig om ons te kunnen oriënteren, een plaats van waaruit we de wereld verder kunnen ordenen. De cultuurfilosoof Mircea Eliade heeft onderzocht, bij diverse volkeren en in verschillende perioden, hoe we dat eigenlijk doen, vanaf ons vroegste bestaan.

Hij geeft in zijn onderzoek, 'The Sacred and the Profane' (1961), een diep inzicht in hoe we omgaan in de wereld met ruimte. Terwijl ik het kunstproject aan het bekijken was, kwam één passage in mijn gedachten weer naar boven. Hij beschrijft hoe bij het begin van het bouwen van een huis een paal in de grond wordt geslagen. Hier vindt meer plaats dan het begin van een bouwsel. De paal, die het midden van de tent en het huis vormt, is vanaf dat moment de *axis mundi*, de as van de wereld, waar de wereld om draait. Het centrum van het bestaan.

Deze markering, deze ordening betekent dat je een onderscheid gaat maken in de ruimte, tegelijk betekent het een breuk, een onderbreking van de homogene ruimte. Hier ligt ook de verbinding tussen hier en daar: de paal vormt een opening tussen aarde en de hemel. Rond deze as, daar ligt de wereld, dit is *onze* wereld, dit is 'heilige grond'.

÷

Een paal in de grond slaan is niet alleen een materieel begin maar ook een markeringspunt van waaruit we de wereld gaan bekijken, of je dat nu wil of niet. Je standplaats gaat je blik richten en van daaruit ga je aan je eigen bestaan, daar, op die plaats betekenis geven en onderscheid maken. Vanuit daar ga je je blik richten op de mensen die langs jouw standplaats komen en voor je ogen passeren. Ze brengen dingen met zich mee, hun eigen plaatsen en vergroten daardoor je blik op de ruimte. Dat passeren kan zowel in positieve als in negatieve zin plaatsvinden, zoals uit de bladzijde uit het boekje met de titel 'Onwelkome gasten' blijkt. Tegelijk kijken de passanten weer naar jou en nemen ze iets mee van de plaats waar ze doorheen trekken. Al passerende worden ze gevormd, net als wij die kijken, de observators, ook weer worden gevormd door de passanten. Ze vormen elkaar in het betekenis geven aan de eigen blik op de wereld. Zo vormen wij elkaar tot wie wij zijn.

÷

Als je kijkt naar de kaarten van de verschillende perioden valt weer op hoe deze kaarten eigenlijk platte, twee- dimensionale abstracten zijn. De kaart benoemt de kenmerken van het landschap en geeft namen maar geeft ook de suggestie van een ordening die voor ons, vanuit ons eigen standpunt onbereikbaar is. Als je gaat kijken en de kaart gaat volgen, dan plaats je jezelf op de kaart, het 'ik ben hier', zoals de rode stip 'u bent hier' op de informatiekaart.

Toch is onze ervaring van de ruimte om ons heen veranderd, zo schrijft de Franse filosoof Michel Foucault in zijn essay 'Des Espaces Autres' (1967). In zijn gedachtengang leven wij niet meer op één plaats. Wij leven in het tijdperk van het nabije én het verre. Tegelijkertijd en naast elkaar.

De langdurige, historische ervaring van ruimte als een wereld die is ontstaan uit een lange ontwikkeling door de tijd is aan het plaats maken voor een ruimte die zich meer presenteert als een netwerk, dat op elk moment andere punten met elkaar kan verbinden. Het is niet meer zo eenvoudig om een stip op de kaart te plaatsen, om je zelf op de kaart van het 'u bevindt zich hier' te zetten. De ene ruimte verdwijnt in de gelijktijdige ervaring van meerdere ruimtes die zich presenteren. Met deze gedachte krijgt de platte kaart plotseling een drie- dimensionale dimensie, die zich ook in de verschillende kunstwerken hier manifesteert en tevoorschijn komt. Er zijn plaatsen waar dingen zijn terecht gekomen omdat ze met geweld verplaatst zijn en er zijn plaatsen waar de dingen hun eigen natuurlijke fundament, hun bodem en stabiliteit hebben gevonden. Van beide soorten kunnen we hier de sporen in de ruimte ervaren.

÷

De ruimte is nu gedefinieerd door de verbindingen in het netwerk, tussen de verschillende punten en elementen. In onze tijd neemt ruimte voor ons de vorm aan van relaties tussen verschillende gebieden. Wij leven in een verzameling van relaties. En zo is niet alleen de kaart, maar ook de geschiedenis en betekenis van de plaats drie- dimensionaal geworden:

De sporen op de kaart trekken hun sporen in de ruimte.

Katja Rodenburg/ 21 juni 2019